

DR. VÁRADY KRISZTINA
DOBSZAY LÁSZLÓ: A HANGOK VILÁGA SZOLFÉZSKÖNYV-SOROZAT
MEGJELENÉSÉNEK KORABELI IDŐSZERŰSÉGE
(VI/1)

A „kodályi elvek” megjelenése a korabeli szolfézs kiadványokban

Kettős portré az 1930-as évek elejéről, Bartók Béla első szerzői estjén
Juan Gyenes felvétele ([EPA](#))

Bartók Béla és Kodály Zoltán munkásságával új korszak kezdődött a magyar zenepedagógia történetében. E korszakváltás alapja az 1905-06-os évek népzene gyűjtéseiben gyökerezett. *Kodály* és *Bartók* felismerte, hogy az autentikus parasztszene felfedezésével nemzeti érték került a kezükbe. Ettől az időponttól teljes zenei tevékenységük azt a célt szolgálta, hogy ezt az értéket a modern magyar zenekultúra alapjává tegyék. Egyik célja e törekvésnek a *modern nemzeti műzene* megteremtése volt, a másik cél a zenepedagógia új alapokra helyezése, mely szorosan összefüggött a nemzeti zene megteremtésével. 1925-ben *Kodály* pedagógiai tevékenységében jelentős fordulat következett be.¹ Előtérbe került az a gondolat, hogy a zenekultúrát széles néprétegekhez kell eljuttatni. *Kodály* fontos feladatnak tartotta a közönségnevelést, a kóruskultúra általánossá tételét, a *relatív szolmizáció* használatát, a relatív szolmizáción alapuló olvasógyakorlatok megírását és a mindennapi énektanítás bevezetését az iskolákban. Összességében egy általános zenei reform kidolgozását, mely kiterjeszti a zenészképzésben elért eredményeket a közoktatásba is. A felvázolt célok megvalósításához szükséges alapelvek összessége adja a *Kodály-módszer* bázisát.

¹ *Kodály* így nyilatkozott erről: „*Mintegy 1925-ig én is a szakzenészek rendes életét éltem, azaz semmit sem törődtem az iskolával, abban a hiszemben, hogy ott minden rendben van, tesznek, amit tehetnek, s akinek nincs hallása, az a zene számára úgyszólván elveszett.*” („*Vidéki város zeneélete*” c. előadás 1937)

Kodály zenepedagógiai koncepciója többféle megközelítésben vizsgálható. A legátfogóbb és legkörültekintőbb felosztást *Dobszay László* elmélete jelenti.² Öt fő tartalmi körre osztja a koncepciót, melyben a zenei nevelés elemein kívül *Kodály* általános embernevelési eszméi is helyet kapnak.³ Az alábbiakban ezek közül csak azon témákról szólunk vázlatosan, melyek a tankönyvekben megtalálható pedagógiai eszközökkel foglalkoznak.

Relatív szolmizáció és tonális tapasztalás

A relatív szolmizáció valójában *Kodály* pedagógiai alapelveinek kialakulása után, viszonylag későn, az 1930-as években került be a *Kodály-koncepcióba*. Tökéletesen illett a tervbe, mert kiváló eszközzé válhatott a zenei nevelési eszmék megvalósításában. A relatív szolmizáció legnagyobb előnyét a tonális hallás, zenei gondolkodás, belső hallás és tiszta intonáció terén látta *Kodály*. Zenélés közben a relatív szolmizáció minden hanghoz asszociációkat rögzít. A hangról és a hangok közti összefüggésekről nyert benyomások nem előzetes elméleti tézisekhez, hanem konkrét zenei élményhez kötődnek, ezzel segítve a tonális gondolkodást.⁴ A relatív szolmizáció alkalmazása akkor a leghatékonyabb, ha tipikus dallamfordulatokhoz kötődik. Az egy-egy stílushoz kötődő dallamfordulatok ismétlése a tonális érzetet erősíti.⁵ A fordulatok beidegződése segíti a tiszta intonációt, a stílusismeretet és tökéletesen összhangban áll az ötfokú zenei anyaggal. A három fő cél, melyet a relatív szolmizáció segít: „*Tiszta éneklés, pentaton alapú motivika, a zenei gondolkodás megalapozása.*”⁶ A relatív szolmizáció alkalmazási lehetőségei nem szűkülnek le a klasszikus és romantikus stíluskorszak végén sem. *Dobszay* egy cikkében⁷ az elméleti levezetés után konkrét szolmizációs mintákat mutat népdalon, bécsi klasszikus példán, majd két rövid *Bartók* idézetten. Annak ellenére, hogy itt már csak mikro-tonalitásokról, 6-7 hangos összetartozásokról beszélhetünk, *Dobszay* az idézett tanulmányban bizonyítja, hogy a modern zene értelmezésében is van létjogosultsága a szolmizációnak.⁸

² *Dobszay, L.: A Kodály-módszer és zenei alapjai* (In: Parlano 1970. 11. szám 15-26. o.)

³ Az öt tartalmi kör: 1. *Relatív szolmizáció és tonális tapasztalás*, 2. *Népdal és zenei érték*, 3. *Vokalitás és zenei fantázia*, 4. *Iskola és humanisztikus nevelés*, 5. *Kultúra és személyiség*.

⁴ „*A szolmizáció végső soron olyan kifejezésrendszer, amely a hangösszefüggések valódi logikáját tárja föl, amely a hangmagasságok viszonyáról igazabb képet ad, mint a hangközmérés. Nem több, s nem kevesebb, mint TONALITÁS. Nem csupán hangköz, reláció.* (*Dobszay, L.: A szolmizáció* In: Parlano 1961. 7-8. szám 17. o.)

⁵ E célból születtek *Kodály* olvasógyakorlatai, melyek a legegyszerűbb, kéthangos példától kezdve a komoly felkészültséget igénylő két- és háromszólamú gyakorlatokig számtalan lehetőséget kínálnak tanárnak, diáknak egyaránt a kottaolvasás és a relatív szolmizáció használatának gyakorlására.

⁶ *Dobszay, L.: Kodály Zoltán zenepedagógiai eszméi és népzenekeletésünk* (In: Parlano 1968. 2. szám 3-10. o.)

⁷ *Dobszay, L.: A szolmizáció* (In: Parlano 1961. 7-8. szám 17. o.)

⁸ A cikkben *Bartók: A kékszakállú herceg vára* 3. ajtó zenéjéből és *Bartók kétfonórák szonáta II. tételéből* közül *Dobszay* idézeteket, különböző szolmizációs lehetőségekkel illusztrálva.

Népdal és a zenei érték

„A népdal par excellence magyar klasszikus zene⁹ egy régi, általános, egyetemes magyar kultúra maradványa, s ezért hivatott arra, hogy ismét az egész nemzet zenei kultúrájának- mindenekelőtt a zeneoktatásnak- alapja legyen.”¹⁰

A magyar népdalok két alapvető karakterisztikuma a kíséret nélküliség és az egyszerűség. A zeneoktatásban egyszerűsége biztosította széles körű használhatóságát. Könnyen érzékelhetők, érthetőek, tehát „egyfajta zenei abc-ként is kitűnően beválnak.”¹¹ Kodály nem kizárólagosságot, hanem elsőbbséget kívánt a népzenei zenetudás kezdetén, nem a műzene ellen kívánt fellépni: „nem lehet célunk az iskolát egyoldalú népi anyaggal most hirtelen ellenkező végletbe taszítani¹², az idegen nagymestereknek, bármilyen nemzetbeliek, kaput kell tárunk.”¹³

Vokalizáció és zenei fantázia - „A zene gyökere az ének”¹⁴

A koncepció fontos eleme a zenetudás „demokratizálása”. A hangszeres oktatás speciális jellegénél fogva nem képes ezt a feladatot ellátni. Kodály a hangszeres órákon is fontosnak tartotta az éneklést, a hangszeres játékot segítő erős hallási aktivitás miatt. A társadalmi és egzisztenciális helyzetétől függetlenül elérhető zeneoktatás alapját Kodály az éneklés általánossá tételében látta.

A zenepedagógiában létrejött változások három fő területen történtek: az iskolai énekoktatásban, a kóruskultúra területén és a zeneiskolai oktatásban.

Az általános iskolai énekoktatás

Magyarországon a kötelező énekórákat az alsófokú oktatásban az 1868. évi XXXVIII. törvénycikk A népiskolai közoktatás tárgyában 11.§ 3. pontjának i. alpontja tette kötelezővé.¹⁵ Az előírt tananyag és követelmény híján viszont a tanár kompetenciáján múlt az énekórák tartalma. A tananyag és a módszerek megreformálása tekintetében már a XIX. századból is maradt fenn dokumentáció. Goll János Új énektanítási rendszer¹⁶ c. kiadványának

⁹ Kodály, Z.: A magyar népdal művészi jelentősége (Visszatekintés I. kötet 35. o.)

¹⁰ Kodály, Z.: Százéves terv (Visszatekintés I. kötet 288-289. o.) Magyar népzene (Visszatekintés II. kötet 135. o.)

¹¹ Ujfalussy, J.: Zeneoktatás és nemzeti hagyomány (In: Parlando 1984. 1. szám 6-16. o.)

¹² Kodály, Z.: Megjegyzések a „Szó-Mi” népiskolai énektankönyv bírálójának viszontválaszára (Visszatekintés I. kötet 152. o.)

¹³ Kodály, Z.: A magyar karének útja (Visszatekintés I. kötet 53. o.)

¹⁴ Kodály, Z.: Zenei nevelésünk reformjáról (Visszatekintés I. kötet 287. o.)

¹⁵ Forrás: Corpus Juris Hungarici elektronikus változata: DVD Jogtár

¹⁶ Goll János: Blätter zur Verbreitung der Chevéschen Elementar (Galini-Paris-Chevé féle tanmód) 1884.

előszavában így írt az aktuális zenepedagógiai helyzetről: „*Tapasztalásunk szerint legtöbb helyen kísérletet sem tesznek a hangjegytanítással, ha igen, oly kevés eredménnyel, hogy az tekintetbe sem jöhet... Aki ebben kételkednék, tekintsen szét az iskolából kikerült nemzedékek között, s tapasztalni fogja, hogy nála az önálló éneklésre való képességnek nyoma sincs.*”¹⁷

A felvázolt körülmények indokoltá tették az iskolai énekoktatás összhangba helyezését a kodályi elvekkel. Az iskolai énekoktatást Kodály előkészületnek tartotta a kóruséletbe való bekapcsolódáshoz. Az e téren elért eredmények nyilvánvalóak. A *Kodály-módszer* alkalmazását az általános iskolai énektanításban a hivatalos kultúrpolitika is segítette. Békés-Tarhos és Kecskemét után az ország több mint 130 iskolájában vezették be a mindennapos énekoktatást. Az ének-tagozatos iskolák számának növekedése egy másik folyamatot is segített: új, zeneértő közönséget nevelt. *Kodály* ennek fontosságát több cikkében, beszédében hangsúlyozta: „*Neveltünk zenei elitet, de elfelejtettünk közönséget nevelni hozzá.*”¹⁸ Az igényes közönség nevelésének fontos állomását jelentette az új módszerre épülő iskolai énekkönyvek megjelenése.¹⁹ *Kodály* elképzelése, mely szerint zeneileg műveltté kell tenni a gyerekek tömegeit, megvalósulni látszott.²⁰

Kóruskultúra

A *Kodály* koncepció egyik alaptétele: mindenki számára hozzáférhetővé tenni az aktív zenélés élményét. Ezt a szerepet a fellendülő kórusmozgalom töltötte be. *Kodály* szorgalmazta kora zeneszerzőtársait igényes, folklór alapú kórusművek írására.²¹ Megszülettek az első gyermekkarok, s ezzel egy máig tartó gyakorlat kezdődött a magyar zeneszerzés történetében. A megnövekedett igény az új kórusművek előadására maga után vonta a kották nyomtatásban való kiadásának szükségességét is. E szerepet a *Magyar Kórus* c. folyóirat²² töltötte be 1931-től. Tömegesen jelentek meg gyermekkarok számára írt sorozatok, kötetek, valamint szaklapok, segítve a tanárok, kórusvezetők munkáját.²³ 1934-től az *Énekszó* által irányított és összefogott *Éneklő Ifjúság* és *Országos*

¹⁷ Forrás: Kónya Éva: *A Békés-Tarhosi Énekiskola-az első magyar állami énekiskola története* szakdolgozat, EKF Bölcsészettudományi Kar 2005.

¹⁸ *Kodály, Z.: Tanügyi bácsik! (Visszatekintés I. kötet 306-307. o.)*

¹⁹ *Kerényi, Gy. és Rajeczky, B.: Énekes Ábécé (1939); Kodály, Z.: Iskolai Énekgyűjtemény I-II. kötet (1943-44); Ádám, J.: Módszeres Énektanítás a relatív szolmizálás alapján (1944).*

²⁰ Napjainkra az énektagozatos iskolák száma drámaian lecsökkent. A humán kultúrára való igény- szemben a természettudományokkal és az informatikával- és az őket képviselő tantárgyak anyagi és erkölcsi támogatása „piaci hasznosság” miatt egyre kisebb.

²¹ Ennek egyik „eredménye” többek között *Bartók 27* egyenműkara (1935)

²² Szerkesztették: *Ádám Jenő, Bárdos Lajos, Kerényi György, Kertész Gyula*

²³ A „*Magyar Kórus*” mellett 1934-ben jelent meg az „*Énekszó*”, mely kimondottan az iskolai énekoktatással foglalkozott, a „*Zenei Szemle*” a zenetudomány, a „*Zenepedagógia*” és a „*Hangszer*” a hangszeres oktatás kérdéseit tárgyalta. 1959-ben indult a mai napig megjelenő „*Parlando*” c. szaklap, mely általános zenepedagógiai kérdésekkel foglalkozik.

Dalostalálkozó olyan teret nyitottak a kórusok és kórusvezetők számára, amely garantálta a magas színvonalú szakmai munka eredményeinek bemutatását.²⁴

Zeneiskolai oktatás

Az *Éneklő Ifjúság* mozgalom kezdetével egy időben a hangszeres oktatásban is jelentős változások kezdődtek. 1952-től *Czövek Erna*²⁵ és *Veress Sándor* az I. számú Körzeti Zeneiskolában – korábban *Fodor Zeneiskola*²⁶ - zenepedagógiai szemináriumot szervezett, melynek célja az új módszerek és művek pedagógiai ismertetése volt. Előadások és szakmai viták keretében formálódtak azon elvek, melyek az új hangszeres oktatás alapjait fektették le. A *Kodály-iskolából*²⁷ kikerülő nemzedékek egész sora munkálkodott azon, hogy népi alapokra épülő, a koncepcióhoz illeszkedő művekkel segítse az új hangszeres iskolák megírását.²⁸ A ma használatos hangszeres iskolák nagy része az ekkor megszületett alapelvek jegyében, a II. világháború után látott napvilágot. A zeneiskolai szolfézsoktatás három alapműve az 1950-60-as években íródott.²⁹

A szolfézsoktatás jelentősége még a szakzenész képzésben is kérdéses volt.³⁰ Ennek ellenére a hivatásos zenészképzésben *Kodály*, mint a

---

²⁴ Az *Éneklő Ifjúság* hangversenyeit a mai napig évente rendezi a *Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége*, általános iskolai és gimnáziumi kórusok számára. A kórusok minősítést kérhetnek. Az „A” típusú minősítés fokozatai: *bronz, ezüst, arany, arany diplomával*. Amelyik kórus teljesítménye még az „arany diplomával” fokozatnál is jobb, az a minősítés mellé „Országos Dicsérő Oklevelet” kaphat. A legkiemelkedőbb teljesítmény az „Év Kórusa” címet kaphatja. „B” típusú minősítést népdal, kórus és egyházi ének kategóriában osztanak. A „B” típusú minősítés fokozatai: *bronz, ezüst, arany*. Különdíj: *Elismerő Oklevél*

Az *Országos Dalostalálkozó* felnőtt amatőr kórusok szakmai találkozója.

²⁵ *Czövek Erna* (1899 Orsova-1983 Bp.) A magyar zeneoktatás modernizálásának egyik legfontosabb személyisége. Rendkívül haladó gondolkodású pedagógus volt, alapvető eszménye volt az a kodályi gondolat, hogy a zenét hozzáférhetővé kell tenni mindenki számára társadalmi és egzisztenciális helyzetétől függetlenül. Újjáélesztette a kamarazene oktatást, támogatta az új pedagógiai törekvéseket és kollégái továbbképzését is. Előkészítette a vidéki iskolahálózat államosítását, a *Parlando* c. zenepedagógiai folyóirat szerkesztőségi tagja volt 1959-1983-ig. Számos elméleti (pl. *Az emberközpontú zenetanítás* 1979) és gyakorlati munkája (*Zongoraiskola I-II.*) a mai napig irányadó az oktatásban.

²⁶ A korszak legjelentősebb magán-zeneiskoláját 1903-ban alapította *Fodor Ernő* (1878-1944) zongoraművész. A kor legjelentősebb tanárai tanítottak: *Varró Margit, Siklós Albert, Dr. Kovács Sándor, Weiner Leó, Kadosa Pál*. A Fodor zeneiskola egyaránt működött alap-, közép- és felsőfokon. Az iskola támogatta a kortárs magyar zenét, a *Magyar Zene Egyesület* rendszeresen rendezett hangversenyeket az iskolában.

²⁷ *Kodály* 1907-1940-ig tanított zeneszerzést a budapesti *Liszt Ferenc Zeneakadémián*. Az ő szakmai irányításával került ki három nagy zeneszerző generáció az intézményből, világszerte elismert szakemberek. Mindnyájan az új magyar műzene létrejöttéért és a zenepedagógia új alapokra helyezéséért dolgoztak.

²⁸ A jelentős zeneszerzők közül említést érdemelnek mindenekelőtt: *Takács Jenő, Kadosa Pál, Járdányi Pál, Szokolay Sándor, Ránki György*.

²⁹ *Szónyi Erzsébet: A zenei írás-olvasás gyakorló füzetei(1955-56) Agócsy László – Irsai Vera: Szolfézs példatár – alsófok I-II-III. kötet (1953-56) Dobszay László: A hangok világa (1964-72)*

³⁰ E kérdésben *Kodály* és *Molnár Antal* között nyílt vita is kialakult a *Magyar Zene* című szaklap hasábjain. *Molnár Antal*, bár a kodályi elvek több pontjával egyetértett (relatív szolmizáció fontossága, kóruséneklés, és ének-alapú oktatás, zenei analfabetizmus felszámolása), nem fogadta el, hogy a Zeneakadémián szükséges a szolfézsoktatás. Nézete szerint a felvételi vizsgát kell szigorítani, hogy ne kerülhessen be a szakzenész képzésbe olyan hallgató, aki nem elég felkészült e téren. (*Molnár Antal: Megjegyzések a szolfézs- tárgy*

Zeneakadémia tanára már az 1910-es évek végén komoly reformokat vezetett be. A zeneelmélet tárgy óráinak jelentős részét a szolfézs tárgykörébe tartozó ismeretekre fordította, vagyis a hallás kiművelésére és a kottaolvasás-írás fejlesztésére. *Kodály* a népdalokat úgy építette be a szolfézs tananyagba, hogy a dallamírást népdalokon gyakoroltatta.

Kodály munkássága alapjaiban változtatta meg a magyar zenepedagógia fejlődésének irányát. A módszer hosszan tartó hatása abban rejlik, hogy a jellegzetesen magyar népzeneire épülő zeneoktatási anyaghoz megtalálta a megfelelő pedagógiai eszközöket. Az új tananyag és az új tanítási módszer együttesen széles tömegekre kiterjesztett zenei nevelést és zenekultúrát tudott létrehozni. Az új módszertani alapelvek megjelenése magával hozta az új elvek alapján szerkesztett tankönyvek megjelentetésének igényét is. A *Kodály-módszeren* alapuló, a zeneiskolai szolfézsoktatásban használható első kiadványok: *Agócsy-Irsai: Szolfézs példatár I-III. kötet* (Zeneműkiadó Bp., 1955-56), valamint *Szőnyi Erzsébet: A zenei írás-olvasás gyakorló füzet* 1.-8. füzet (Zeneműkiadó Bp., 1955-56) voltak.

A zeneiskolai szolfézsoktatás hat évfolyama számára készült, első tankönyvként használható kiadványa volt: *Dobszay László: A hangok világa* tankönyvsorozata (EMB Bp., 1966- 72).

A *Hangok világa* tankönyvsorozatot megelőző szolfézsoktatási kiadványok

Dobszay László: A Hangok világa c. szolfézsoktatási kiadvány sorozat első kötete 1966-ban jelent meg. A megjelenés idejében két tankönyvsorozat volt használatban a zeneiskolai szolfézsoktatásban: *Szőnyi Erzsébet: A zenei írás-olvasás gyakorló füzet* (1955-56) és *Agócsy-Irsai: Szolfézs példatár – alsófok I-II-III. kötet* (1953-56).³¹ A *Hangok világa* c. szolfézsoktatási kiadvány sorozat zenepedagógiai bemutatása szempontjából azért fontos e két sorozat felépítésének, tartalmának vázlatos ismertetése, mert rávilágít a sorozat keletkezésének szükségességére.

---

főiskolai oktatásáról In: Magyar Zene 1965/5. 508-510. o.) *Kodály* azonban azzal vádolta *Molnárt*, hogy folyton „elemi” szolfézsokról beszél, pedig az ez irányú tanulmányokat lehet, sőt kell is folytatni a legmagasabb fokig, „*ha olyan zenészeket akarunk nevelni, akik értik is, amit játszanak:*” (*Kodály, Z.: Kell-e szolfézs a Zeneművészeti Főiskolán?* In: Magyar Zene 1965/6. 640- 641. o.)

³¹ 1952-ben befejeződtek a zeneoktatás reformjáról szóló tanácskozások, a *Népművelési Minisztérium* elhatározta a zeneoktatás rendszerének megváltoztatását. A zeneoktatást a zeneiskolákban (alsófok), szakiskolákban (középfok) és zeneművészeti főiskolákon (felsőfok) kell megvalósítani. A reform elveinek megfelelően Budapesten és az öt legnagyobb vidéki városban (Debrecenben, Pécsen, Szegeden, Miskolcon és Győrben) átszervezték az ott addig egyetlen ilyen jellegű oktatási intézményként működő zenekonzervatóriumokat, amelyek ettől kezdődően (szakiskola-ként) a zenei ismeretekkel és bizonyos felkészültséggel már rendelkezők továbbtanulását szolgálták. A kezdő tanulók képzését az 1952 őszén létrehozott, állami irányítás alatt működő zeneiskolák látták el ettől kezdődően napjainkig. A magyarországi zeneoktatásban ez az a pont, melytől kezdve intézményes igény támadt a különböző korosztályok számára megfelelő, egységesített zenei tankönyvek megjelenésére.

Szónyi Erzsébet: A zenei írás-olvasás gyakorló füzetei

A sorozat 1955-56-ban jelent meg a budapesti *Zeneműkiadónál*. Felépítését tekintve a szerző a tananyagot 100 leckére osztotta, melyek nyolc füzet anyagát teszik ki.³² A tananyag felépítése már a *Kodály-módszer* alapján lett kidolgozva. A dallamfordulatok „szó-mi-lá” bázisból indulnak az első füzetben, végig a relatív szolmizáció lehetőségeit kihasználva. Ritmikailag a titi-tá relációból kiindulva gyorsan nő az új ritmikai elemek száma.

A füzetek tanulmányozásakor korán egyértelművé válik, hogy a sorozat elsősorban a pályára készülő gyermekek tanításában alkalmazható. Alapfokon még ezzel a kitéttel is csak egy része dolgozható fel a sorozatnak. A gyakorlatok egy része rendkívül igényes.³³ A sorozat kitér a modális

³² 1. füzet: 1-30. lecke, 2. füzet: 31-46. lecke, 3. füzet: 47-57. lecke, 4. füzet: 58-69. lecke, 5. füzet: 70- 77. lecke, 6. füzet: 71-85. lecke, 7. füzet: 86-93. lecke, 8. füzet: 94-100. lecke

³³ Az első füzet 4. leckéjében már többszólamú éneklési példák találhatók, a 8. leckében akkordok énekelteése a feladat, négy szólamban.

hangsorok, az egészhangú skála, a poliritmika, a reneszánsz kulcsok gyakoroltatására, valamint az összhangzattani alapismeretek elsajátítására is.

Az első kötet dallamanyaga kizárólag népzeneire épül, a magyar népdalok mellett megtalálhatók más népek népdalai is.³⁴ Műzenei példákat először a 2. füzet 34. leckéjében találhatunk, a műzene bevezetése fokozatosan történik, még ebben a kötetben is döntően népi eredetű a dallamanyag. Az 5. füzet műzenei példái közt már megtalálhatók *Bartók: Cantata Profana* és *Kodály: A Kékszakállú herceg vára* c. művek részletei is.

Szónyi Erzsébet: A zenei írás-olvasás gyakorló füzetei a zeneiskolai szolfézstanításban való felhasználás szempontjából pozitív és negatív vonásokkal egyaránt rendelkezik. Vizsgálatunk a kötetek zeneiskolai alkalmazására, felhasználhatóságára terjed ki.

A sorozat negatív vonásai:

- A népdalok szövegét az első két füzetben Szónyi nem közli.³⁵
- A kötetek alsófokon csak kivételes tehetségű gyermekek számára használhatók.
- A szerző nem jelzi, mely műveket szánja olvasási, és melyeket írásfeladatnak.³⁶
- Az összhangzattan tanításában a szerző egészen sajátos jelrendszert használ, amely nehezen értelmezhető és ma már nem is használatos. (1. ábra)

1. ábra Jelrendszer az összhangzattan tanításához (2. füzet 40. lecke 1. feladat)

1.) a.)
C-dúr IV. 6 – 8 – 4

b.) G-dúr I. 5-3-1

c.) C-dúr III. 5-3-7

d.) G-dúr V. 5-7-2'

- Az elméleti tudnivalók (pl. kvintkör) kottaképi magyarázatai bonyolultak (2. ábra)

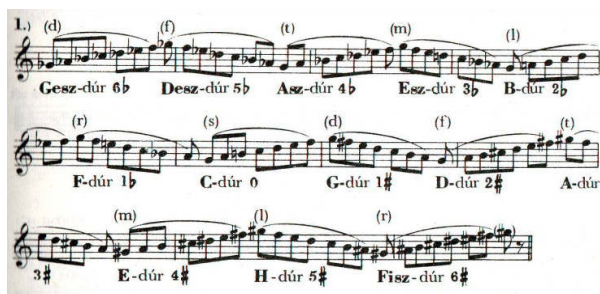
³⁴ A 76 magyar népdal mellett 20 orosz, 10 mari, 7 ukrán, 5 francia, 3-3 szlovák és fehérorosz, 2-2 jakut és bolgár, valamint 1-1 cseh, csuvas, lengyel, indián, kazah, lapp, kínai, svájci és mongol népdalt tartalmaz a kötet.

³⁵ Az 1. és 2. füzetben csak a kezdősorok találhatók. A 3. füzettől a népdalok szöveggel vannak lejegyezve.

³⁶ Ez a tény egy tapasztalt tanár esetében erény is lehet, nem köti meg teljesen az anyag alkalmazását. Kezdő tanárok számára előnyösebb lenne a gyakorlatok különválasztása.

2. ábra Kvintkör ábrázolása (4. füzet 62. lecke 1. feladat)

A sorozat pozitív vonásai:

- A sorozat felépítése konzekvens, az egyes új elemek megjelenése logikus sorrendben épül egymásra.
- Minden lecke bőséges dallamanyagot tartalmaz, melyek egy-egy új ritmusképlettel, hangközzel, hangzattal, zenei jelenséggel foglalkoznak.
- A relatív szolmizáció gyakoroltatására átgondolt példákat találunk a füzetekben.
- A füzetek a zenei szakoktatás elemi szintjétől a legmagasabb fokig nyújtanak példákat. A tanárok az oktatás minden szintjén találnak a tananyaghoz illeszkedő feladatokat.

Szőnyi Erzsébet sorozata jól szerkesztett, szakmailag kiváló anyagot tartalmaz, a zenei szakképzés széles spektrumának nyújt értékes anyagot. Az alsófokú oktatásban kizárólagos tananyagként azonban nem használható a zenei szemelvények nehézsége miatt.

Agócsy László – Irsai Vera: Szolfézs példatár – alsófok I-II-III. kötet

Az 1950-es évek elején jelent meg a következő, alsófokú oktatás számára készült *Szolfézs példatár* három kötete.³⁷

A szerkesztők a példatárakat *Kodálynak* ajánlották: „*Tizenöt esztendeje a galántai népiskola mezítlábas pajtásaihoz szóló ajánlással indult újtára a Bicinia Hungarica. Ránk maradt, hogy – „effélékre (s még egyre-másra)-megtanítsuk az új magyar ifjúságot. Ezt a könyvet azok nevében, akik most indulnak ezen az úton a zenei írni-olvasni tudás felé, annak ajánljuk, aki mindnyájunknak utat mutatott: Kodály Zoltánnak.*”³⁸

A kötetek nem bontják a tananyagot leckékre. Az 1. kötet 400, a második 340, a harmadik 379 példát tartalmaz. Egyes példákhoz kapcsolódva a tanárok számára készült rövid magyarázatok a lap alján találhatóak.

Az első kötet (a *Szőnyi füzetek*hez hasonlóan) a „szó-mi-lá” dallamfordulatok gyakoroltatásával kezdődik, ritmikailag titi-tá és negyed szünet értékekkel. A

³⁷ *Szolfézs példatár-alsófok I-II-III. kötet, szerk.: Agócsy László- Irsai Vera* (Zeneműkiadó, Bp.1953-56)

³⁸ *Szolfézs példatár I. kötet Előszava* 1. o.

kötet rendkívül bőséges dallamanyagot tartalmaz.³⁹ Az új elemek fokozatosan, sok gyakoroltatással kerülnek a tananyagba. Az első kötet végén található rövid függelékben a mindennapi gyakorlásra szánt olvasópéldák találhatóak.

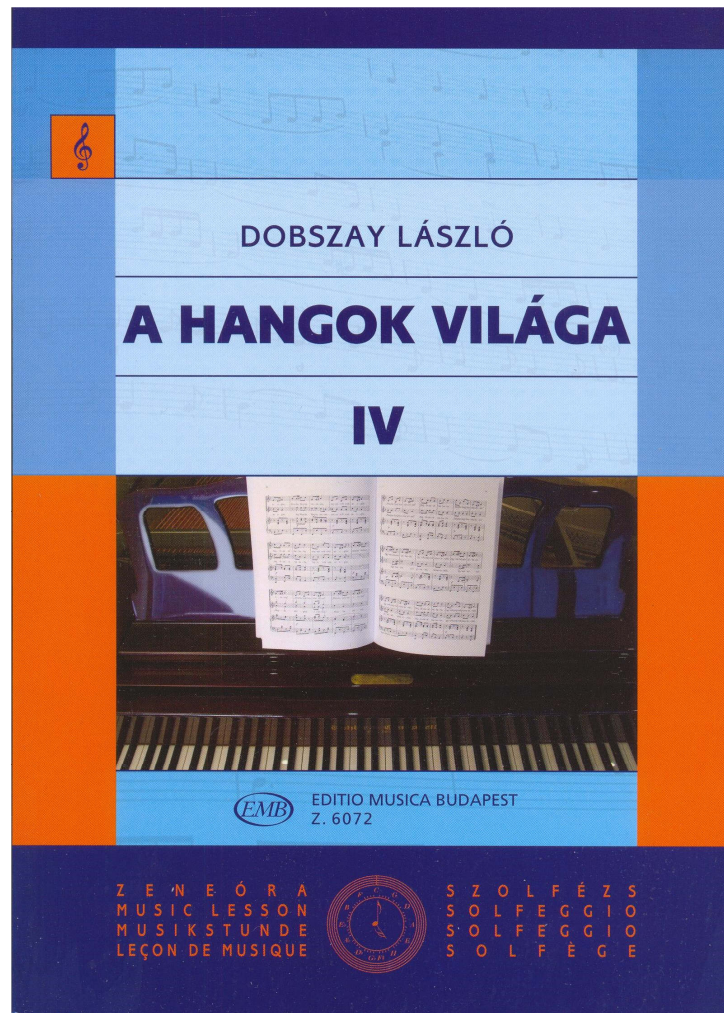
A második kötet anyaga szerves folytatása az elsőnek. A 340 közölt dallam között számos példa foglalkozik a többszólamú hallás fejlesztésével. „Indirekt” módon foglalkozik a domináns funkcióval, a példákon kívül elméleti magyarázatot nem fűz hozzá. A harmadik kötet nagy része népdalokat tartalmaz, ezen kívül kánonok, két- és háromszólamú gyakorlatok segítik a többszólamú hallás és intonáció fejlesztését.

Az *Agócsy – Irsai* sorozat erénye, hogy rendkívül nagy és értékes dallamkincset nyújt tanárnak, diáknak egyaránt. A kötetek felépítése rendszerezett, a kiváló tartalomjegyzék segít a tájékozódásban, akkor is, ha csak egy-egy példát kíván a tanár felhasználni. Éppen a dallamanyag bősége miatt nem szükséges a kötet minden példáját felhasználni a tanításban, ez a haladási tempót feleslegesen lassítaná. A sorozat –a címének megfelelően– nem tankönyvként, hanem kiváló példatárként alkalmazható az alsófokú szolfézsoktatásban.

A *Szónyi* füzetek és az *Agócsy – Irsai* példatár egyaránt jól szerkesztett, hasznos pedagógiai eszköz napjainkban is. Emellett egyik sorozat sem alkalmas teljes egészében tankönyvként való használatra a zeneiskolai szolfézsoktatásban. *Szónyi* füzetei nagy lépésekben haladnak, egy átlagos képességű gyermek számára a tananyag teljes egésze nem sajátítható el. Az *Agócsy – Irsai* sorozat szolfézs példatárnak készült. Nagy haszonnal alkalmazható a zeneiskolai szolfézsórákon, de magyarázó szövegek, ábrák és gyakorló feladatok híján e sorozat sem alkalmas tankönyvnek. A *Dobszay* által szerkesztett „*A hangok világa*” szolfézsoktatás-sorozat, megjelenésével hiányt pótol. Ez a kiadvány volt az első modern szolfézs tankönyv Magyarországon.

---

³⁹ A kötet 390 dallamot közöl, melyből 290 magyar népdal és gyermekdal és népzenei szellemű dallam.

Dobszay László (1935-2011) a háború utáni magyar zenésznemzedék egyik legnagyobb formátumú egyénisége.

Zeneakadémiai tanulmányait fiatalon, 1947-ben kezdte a *Rendkívüli Tehetségek iskolájában*. Zenei fejlődését olyan kiváló tanárok segítették, mint Viski János (zeneszerzés) Engel István (zongora), Kodály Zoltán (népzene), Szabolcsi Bence (zenetörténet). Zeneakadémiai tanulmányaival párhuzamosan 1955-től az ELTE bölcsészkarának magyar-történelem szakos hallgatója volt. Zeneszerző-diplomáját 1957-ben, bölcsész-diplomáját 1959-ben kapta meg.

Zeneszerzőként, zenepedagógusként, előadóművészként, zenetudósként és egyházzeneisként egyaránt maradandót alkotott. Elkötelezett tanár, pályája kezdetétől folyamatosan tanított.⁴⁰ ⁴¹Pedagógiai munkái meghatározóak

⁴⁰1956-1968 Fővárosi Zeneiskola Szervezet VI. kerületi iskolájában tanított. 1970-től Zeneakadémia tanárként a zenetudományi szakos hallgatóknak tanított gregorián zenét, klasszikus formatant, latin nyelvet, népzénet. 1990-ben újraalapította a Zeneakadémia egyházzenei tanszakát, amelynek 2005-ig volt vezetője. 1992-től a *Zeneakadémia* egyetemi tanára, a *Doktori Tanács* zenetudományi szaktanárságának tagja.

voltak az ötvenes évek tanügyi reformjainak megvalósításában. 1956-1968 között elsősorban pedagógiai munkássága kiemelkedő.⁴² Ebben az időszakban Czövek Erna igazgatása alatt, az egykori *Fodor Zeneiskola* jogutódjában, a *Fővárosi Zeneiskola Szövetség* VI. kerületi iskolájában tanított zeneirodalmat és kamarazenét.

Dobszay az alsófokú oktatásban töltött időszakban szembesült a zeneiskolai szolfézsoktatás egyik aktuális problémájával, az új, *bartóki-kodályi* - alapelvekre épülő, a gyermekek igényeit, adottságait figyelembe vevő szolfézsotkönyvek hiányával. Érdeklődésének középpontjába ekkor került a zeneiskolai elmélet-oktatás. Ez időben számos írása jelent meg a szolfézsoktatás egyes részterületeinek módszertani aspektusairól és a *Kodály-módszerről*. A „*Fodor*” zeneiskola továbbélő haladó szellemisége lehetővé tette a tanárok számára a zeneoktatási reformban való aktív részvételt. A szolfézsotkönyvek szakmai megbeszéléseinek eredménye lett többek közt a *Dobszay* által formába öntött, máig használatos hatkötetes szolfézsotkönyv, „*A hangok világa*”, és a hozzá tartozó tanári kézikönyvek, az *Útmutatók*.

Dobszay pedagógiai pályája során a továbbiakban kevesebbet foglalkozott a szolfézsotkönyvek kérdéseivel, figyelme először a népzene-kutatás, majd a gregorián zene kutatása felé fordult.⁴³ A *Hangok világa* tankönyvsorozat pedagógusi pályájának első jelentős korszakából való, mely egybeesik a magyarországi zenepedagógia megreformálásának idejével.

Az 50 éve változatlan formában használt kötetek és a hozzájuk tartozó módszertani útmutatók máig hasznos alapkövei a magyar alsófokú

---

⁴¹ Tanári tevékenységének alapelveit *Papp Márta* így foglalta össze *Dobszay László köszöntése* c. cikkében: „Elsősorban és mindenekelőtt Zenét tanultunk *Dobszay Lászlótól*, ezért járt be óráira többek közt *Kurtág György is*. Igényességet, alaposágot, elmélyülést lehetett tőle tanulni”. (In: *Muzsika* 1999. július, 42. évfolyam, 7. szám, 18. oldal)

⁴² Komponált is ebben az időben, de zeneszerzőként nem kívánt tovább tevékenykedni.

⁴³ 1966-ban *Kodály* meghívására a mai *Zenatudományi Intézet Népzene-kutató Csoportjának* tagja lett. Összefoglaló tanulmánya a „*Magyar népdaltípusok katalógusa*” (*Szendrei Jankával* közös munka). 1970-ben alapította *Rajeczky Benjáminnal* és *Szendrei Jankával* közösen a *Schola Hungarica* együttest. 1975-ben kandidált „*A siratóstílus dallamköre zenetörténetünkben és népzene-kben*” c. tanulmányával. 1976-ban a *Zenatudományi Intézet Dallamtörténeti Csoportjának*, 1990-ben *Népzenei Osztályának* vezetője. A *Magyar Egyházzenei Társaság* alapítója és elnöke, a világhírű *Cantus Planus* gregorián konferenciák szervezője és előadója. Legfontosabb elméleti munkái: *A hangok világa I-VI*. Bp., 1964-1968; *Magyar Zenetörténet*. Bp., 1984; *A magyar dal könyve*. Bp., 1984; *A magyar népdaltípusok katalógusa* (*Szendrei Jankával*). Bp., 1988; *Corpus Antiphonalium Officii Ecclesiarum Centralis Europae* (*Prószték Gáborral*). Salzburg, 1988; *Kodály után. Tünődések a zenepedagógiáról*. Bp., 1991; *A gregorián zene kézikönyve*. Bp., 1993. Díjai: *Erkel Ferenc-díj* (1976), *Musica Omnium-díj* (1992), *Magyar Köztársaság Érdemérem Középkeresztje* (1995), *Budapestért – Díj* (1998), *Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete Zenei Tagozatának Nagydíja* (1998), *Széchenyi Professzori Ösztöndíj* (1999), *Akadémiai díj* (megosztott) (2000), *Köztársasági Elnök Aranyérme* (2000), *Soros Életmű-díj* (2000) *Széchenyi-díj* (2004).

szolfézsoktatásnak, értő tanári kezekbe kerülve napjainkban is igazolja a Kodály koncepció létjogosultságát.

* **Dr. Várady Krisztina** okleveles ének-zenetanár és zongoratanár (Eszterházy Károly Főiskola Ének-zene Tanszék, docens). Oktatott tárgyak: zongora, kötelező zongora, partitúraolvasás, kamarazene, korrepetíció, szolfézs, komplex zenei gyakorlat.

Tanulmányok:

2008. A nyitrai Universita Konstantina Filozofa Pedagógiai Fakultása
PhD fokozat
„Dobszay László: A hangok világa c. szolfézsönyv-sorozat
alkalmazása a zeneiskolákban”
2003. LFZE – Budapest - okleveles ének-zenetanár
1992. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Debreceni Konzervatóriuma–
Debrecen - zongoratanár

Szakmai pályafutás:

- 2010 - Eszterházy Károly Főiskola Ének-zene Tanszék; docens
- 2007- Eszterházy Károly Főiskola Gyakorlóiskola AMI; zongoratanár
- 2005- Eszterházy Károly Főiskola Ének-zene Tanszék; adjunktus
- 1998–2005 Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola Ének-zene Tanszék;
tanársegéd
- 1995-1997 Eszterházy Károly Főiskola Ének-zene Tanszék; óraadó tanár
- 1995-1997 Farkas Ferenc Zeneiskola, Eger; zongoratanár
- 1992-1993 Berettyóújfalvai Zeneiskola; zongoratanár
- 1992-1993 Balmazújvárosi Zeneiskola; zongoratanár

Legfontosabb művészeti, tudományos, publikációs tevékenység (Külföldi koncertek, előadások, konferenciák):

2003. márc. 9-18. Franciaország – Nantes szakmai út a főiskola női karával-
kóruszereplés és négykezes
2003. június Besztercebányai Nemzetközi kórusverseny - kóruszereplés
2004. márc. 6. Városi hangverseny, Igló - négykezes
2004. nov. 4-7. XX. Faro, Nemzetközi Kórusfesztivál, Portugália - kóruszereplés
2006. nov. 22. Bartók Szeminárium, Nyitra – előadás: *Bartók és Kodály szerepe a magyar zenepedagógia fejlődésében*
2006. nov. 24. Nemzetközi Bartók Szimpózium– Rimaszombat – előadás: *Bartók és Kodály szerepe a magyar zenepedagógia fejlődésében*
2007. márc. 27. Kodály-szeminárium, Nyitra – előadás: *Pentatónia a zongorán*
2008. Kodály emlékhangverseny, Nyitra – négykezes
2010. júl. 5- 11. Neuchateli Nemzetközi Kórusverseny (kórustag)
2010. okt.24-31. Gent Arteveldehogeschole – Erasmus ösztöndíj
előadás: *Bartók: For Children*
Hungarian Music koncert – szóló, négykezes

2012. szept. 14-15. SEMPRES konferencia London
 poszter előadás: „*Divided or Undivided System in Hungarian Higher Music Education*” (Csüllög Judittal)
2013. nov. 16-17. „*Contemporary Approaches to Teaching Music: Research through Practice*” konferencia
 (Department of Arts of the European University, Nicosia, Ciprus)
 poster: „*Music Teacher Training for Public Education in Hungary*” – with Judit Csüllög
 presentation: „*Connections between Training and Work: What Makes One to be a Good Teacher?*” – with Judit Csüllög
2016. A kassai magyar kultúra és történelem napja - Kassa

Legfontosabb koncert szereplések:

1998. Anga Mária költő és Rózsa Pál zeneszerző szerzői estje - EKTF Díszterem
 1999. Kerek Gábor ifj. zeneszerző estje – EKTF Zeneterem
 2000. Magyar Tudomány Napja – J. S. Bach halálának 250. évf. rendezett hangverseny
 2001. Líceumi Muzsika CD felvétel
 2003. „*A reformáció napja*” hangverseny – Kálvin Ház, Eger
 2006. „*Mozart bonbon*” EKF –OAP
 2007. „*A kutatók éjszakája*” koncert EKF-OAP
 2008. Tavaszi fesztivál - „*Egy-mással*” koncert EKF-OAP
 A francia kultúra napja- koncert EKF-OAP
 2009. „*Egertől Párizsig*” Quartet színházi fesztivál EKF- OAP
 2011. Vántus István kortárszenei napok- Kórus- és kamarazenei hangverseny Szeged, Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Kara – Fricsay terem
 2012. Tavaszi fesztivál zárókoncert EKF- OAP
 2013. Kamaraest Udvarhelyi Boglárkával és Marik Erzsébettel Gyöngyös Pátzay János Katolikus Zeneiskola
 2015. Generációk Mesterek és Tanítványok – Kátai László zeneszerző jubileumi szerzői estje EKF – OAP
 2016. A kassai magyar kultúra és történelem napja – Kassa
 2016. Bartók Gála EKE - Esterházy Pál Zeneterem

Fontosabb publikációk:

2006. „*Tudom, hogy nem találtam ki új harmóniákat...*” - Poulenc „*Un soir de neige*” kamarakantátája és a szürrealizmus (In.: Zeneszó, XVI. évf. 10. szám 2006.)
 2009. *Poulenc: Un soir de neige* (Pandora Könyvek 15. kötet ISSN: 1787-9671)